

TUŽILAC OSPORAVA SUDIJSKU ODLUKU PRED MKS-om

Author: IWPR
ICTY

U borbi za prevlast između tužilaštva i vijeća, uloga žrtava u novoosnovanom Međunarodnom krivičnom sudu dovedena u pitanje.

Nedavna dešavanja pred Međunarodnim krivičnim sudom (MKS) u Hagu pokazuju da se između tužioca i sudija iz pred-procesnog vijeća vodi zakulisna borba za uspostavljanje kontrole nad istražnom fazom postupaka.

Pred-procesno vijeće bavi se situacijom u Demokratskoj Republici Kongo (DRK), gdje su se, prema navodima tužioca, dogodila teška kršenja ljudskih prava, uključujući i nezakonito ubijanje, te ilegalno regrutovanje djece-vojnika.

Sud je ove godine odlučio da šest žrtava iz Konga koje su se prijavile za učešće u sudskim procesima mogu biti zastupane pred sudom. Na osnovu zamršenog klupka pravnih dokumenata dostupnih na veb-stranici suda, jasno je da se time uspostavlja ozbiljan presedan vezan za ulogu koju pred ovom institucijom imaju žrtve, sudije i tužilaštvo.

Tužilac ne samo da je osporio sudsku odluku da se žrtvama dozvoli da sudjeluju, nego je od sudskih žalbenih vijeća – nakon što mu je pred-procesno vijeće uskratilo to pravo – zatražio da mu dozvole da se žali na sudsku odluku, tvrdeći da svaka odluka „može ozbiljno uticati na pravičnost i efikasnost suda“.

Nova uloga koju će žrtve imati pred ovim sudom je jedna od najzanimljivijih karakteristika novoosnovanog MKS-a, koji je samo formalno počeo sa radom još u julu 2002. Advokati i borci za ljudska prava pažljivo prate kakav vid učešća će se dozvoliti žrtvama, te kako će se to odraziti na kasnija suđenja.

Kada je sud u januaru ove godine odlučio da šest žrtava navodnih zločina počinjenih u DRK-u mogu iznijeti svoje stavove tokom istražne faze, ta odluka je u izvjesnim krugovima bila dočekana sa velikom radošću.

Sidiki Kaba – direktor Međunarodnog saveza liga za ljudska prava (Federation International des Ligues des Droits de l'homme, FIDH), koji je zastupao žrtve prilikom apliciranja – izjavio je da je to „prvije svega međunarodno-pravna . . . ali i velika pobjeda“ za same žrtve.

„Po prvi put su kršenje elementarnih prava žrtava, šteta koju su pretrpjeli i njihova prava na odbranu vlastitih interesa priznati i na sudu“, nastavio je on.

Ostale prethodno ustanovljene međunarodne krivične institucije – kakve su „ad hoc“ tribunali za Ruandu, bivšu Jugoslaviju i Specijalni sud za Sijera Leone – nisu predviđale mogućnost učešća žrtava u samim procesima. Intenzivnim lobiranjem nevladinih organizacija, koje je i dovelo do osnivanja ovog suda, ukazano je na važnost učešća žrtava u procesu ostvarivanja pravde.

No, ono što brine tužilaštvo je kada to dozvoliti.

Tužilac se u ovom slučaju žali na „tajming“ učešća žrtava. Pošto su istrage u DRK-u još uvijek u toku, on tvrdi da ne postoji nijedan poseban „slučaj“ sa kojim se žrtve mogu identificirati – iako sud već ima u

pritvoru i prvog optuženika u slučaju DRK.

Međutim, prijave za učešće žrtava odobrene su prije no što je okrivljeni Tomas Lubanga (Thomas Lubanga) uhapšen zbog navodnog regrutovanja djece-vojnika.

Uključivanje žrtava u ranoj fazi procesa bi, prema mišljenju tužioca, bilo štetno po efikasnost istraga koje prethode suđenju, pošto bi se od tužilaštva tražilo da razmotri i odgovori na njihove zahtjeve, i to nauštrb same istrage.

Dalje, to bi – po njegovim riječima – moglo ohrabriti „desetine hiljada, ili na stotine hiljada pojedinaca“ da zatraže status žrtve.

Jedan od onih koji su aktivno sudjelovali u pripremi nacrtu pravila suda – ekspert za međunarodno krivično pravo Dejvid Donat Katin (David Donat Cattin) – ne prihvata argument tužioca.

On je za IWPR izjavio kako bi ubijeđenost da će bezbroj kandidata zatražiti status žrtve bilo prihvatanje „lažnog stereotipa“. Ukazao je na to da, uprkos istragama MKS-a i izdavanju naloga za hapšenje u vezi sa situacijom u sjevernoj Ugandi, žrtve tog sukoba tek trebaju da iskoriste svoje pravo na učešće u procesima. Po njegovim riječima, mnoge žrtve nisu ni upoznate sa svojim pravima, ili pak nisu u stanju da bez pomoći pravnika popune aplikaciju.

Ali pravni analitičari u Hagu tvrde da ovaj nedostatak prijava ne znači da će se on ponoviti u svakom postupku.

Dozvoljavajući im da sudjeluju, sud mora razmotriti i načine na koje će žrtve dati svoj doprinos. Posmatrači tvrde da će problemi proizišli iz činjenice da će žrtve moći učestvovati u procesima - po prvi put u historiji međunarodnih krivičnih institucija - po svoj prilici biti vrlo kompleksni. Jedan od pravnih eksperata koji je želio ostati anonimn izjavio je za IWPR da će to „iziskivati pragmatičan pristup“, te da će glavno pitanje biti „kako će sudije kontrolirati žrtve?“.

Katin, pak, smatra da - ukoliko prava optuženog nisu time ugrožena - učešće žrtava u istražnoj fazi može samo koristiti pred-procesnom vijeću da ispuni svoju „obavezu da ustanovi istinu“.

Pravila predviđaju da svi dokazi koje je prikupilo tužilaštvo, bez obzira da li su na štetu ili u korist optuženog, moraju biti predloženi sudu. Stavovi i iskustva žrtava predstavljaju dodatni element kojim se može poboljšati istraga zločina.

Kako se čini, pred-procesno vijeće slaže se s tim. Ono smatra da „istražne faza generalno utiče na lične interese žrtava, pošto njihovo učešće u tom stadiju može biti u službi pojašnjavanja činjenica, kažnjavanja počinitelaca zločina i traženja nadoknade za pretrpljenu štetu“.

Pažnju pravnih eksperata privlači i prikriveni sukob između pred-procesnog vijeća i tužioca oko toga ko je nadležan za kontrolu istražne faze, pa su razni stručni časopisi preplavljeni tekstovima o Rimskom statutu – koji propisuje funkcioniranje suda – i pitanju učešća žrtava u procesima.

Za mnoge pravne analitičare, ta borba za prevlast ne predstavlja nikakvo iznenađenje. Oni ukazuju na to da MKS ne samo da je nova instituciju, nego i da sadrži mješavinu elemenata iz različitih pravnih sistema – koja se ponekad naziva „hibridom“ običajnog i građanskog prava, pri čemu se prvo primjenjuje u anglosaksonskim zemljama, a drugo u kontinentalnoj Evropi.

Dok u jednom sistemu istragu vodi tužilaštvo, u drugom je pred-procesni postupak pod kontrolom sudija. No, u MKS-u – kao jedinstvenom sistemu zasnovanom Rimskim ugovorom u julu 1998. – ravnoteža između ova dva pristupa tek treba da bude uspostavljena.

Predsjedavajući pred-procesnog vijeća nadležnog za DRK, sudija Klod Žorda (Claude Jorda), ima bogato iskustvo koje je stekao kao sudija tribunala za bivšu Jugoslaviju – koji takođe funkcioniра po „hibridnom“ sistemu, iako drugačijem od onog u MKS-u.

On je poznat po tome što favorizira kratka suđenja jer su ona „neophodna za kredibilitet međunarodnog krivičnog prava“. Neki posmatrači tvrde da je odbijanje ovog sudije da prihvati pravo tužioca na žalbu možda rezultat njegovog nastojanja da postigne veću brzinu i efikasnost suđenja.

Jedan komentator iz Haga, koji je želio da ostane anonimn, izjavio je za IWPR kako je centralno pitanje zapravo da li pred-procesno vijeće zbilja ima ovlaštenja da provodi istragu, kao što je to slučaj u građanskom pravu. Odgovor je ne, zaključio je on.

Uskraćujući tužiocu pravo žalbe na prvobitnu odluku o učešću žrtava u procesima, pred-procesno vijeće – po njegovim riječima – očito „pokušava da preuzme neka ovlaštenja od tužioca“.

Član tima tužilaštva u postupku za DRK, Ekhard Vithopf (Eckhard Withopf), potvrdio je za IWPR kako oni vide problem tamo gdje „potencijalna ovlaštenja sudskih organa nisu sasvim jasna“.

Iako su pravilima o radu suda zaista „predviđena određena ovlaštenja pred-sudskog vijeća“, njih bi, po Vithopfovim riječima, trebalo primijeniti samo unutar „jasno definiranih oblasti“.

Tužilac je od žalbenog vijeća zatražio „vanredni izvještaj“ o ovom pitanju, tvrdeći da bi bilo „apsurdno“ dozvoliti da pred-procesno vijeće odlučuje i o ispravnosti vlastitih odluka. To pitanje je od konstitutivnog značaja i stoga, po njegovom mišljenju, o tome treba da odlučuje viša sudska instanca.

Odgovarajući 6. juna na novu molbu za učešće žrtava u procesu, tužioc je ponovio da je njihovo sudjelovanje tokom istražnog postupka neprimjereno. U ovoj posljednjoj molbi, po njegovim riječima, podnosioci nisu dokazali da su lično trpjeli posljedice navodnih zločina.

Stoga je od suda zahtijevao da suspenduje svoju odluku dok ne stigne odluka žalbenog vijeća.

Ukoliko žalba tužioca ne bude usvojena, pred-procesna vijeća će se vjerovatno morati suočiti sa vrlo kompleksnim i značajnim odlukama u vezi sa načinima na koje žrtve mogu učestvovati u procesima. A u međuvremenu će se nastaviti borba za kontrolu nad istražom fazom postupaka.

Alison Butler je nezavisna pravna analitičarka u Hagu.

Focus: International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/tuzilac-osporava-sudijsku-odluku-pred-mks-om>